

1.6.2 *Reakcje na zachowania manipulacyjne*

→ Rodzaje zachowań

Definiując zachowania asertywne, bardzo często posługujemy się użytecznym rozróżnieniem trzech typów reakcji na zachowania manipulacyjne: reakcji uległych, agresywnych i asertywnych.

REAKCJE ULEGŁE polegają na podporządkowaniu się formułowanym w stosunku do nas oczekiwaniom. Nie chodzi tu o każde oczekiwania, ale takie, które w sposób manipulacyjny przekraczają nasze granice. Zachowania uległe mogą pojawić się w różnych układach społecznych. Najczęściej spotykamy je tam, gdzie istnieje hierarchia władzy: podwładni często ujawniają zachowania uległe względem swoich przełożonych, choć zdarzają się także sytuacje odwrotne – przełożony jest uległy wobec swoich podwładnych. Uległość może pojawić się także w relacjach między współpracownikami tej samej organizacji lub w relacjach pracownik organizacji – klient. Uległość pojawia się jako reakcja na przekroczenie psychologicznych granic przez inne osoby, w celu przeciwdziałania eskalacji konfliktu lub agresji.

REAKCJE AGRESYWNE na sytuacje przekraczania granic prowadzą z kolei do eskalacji konfliktu, pogorszenia relacji lub przekroczenia granic osoby, która formułuje w stosunku do nas oczekiwania przekraczające granice relacji. Chodzi tu zarówno o wszelkie formy agresji słownej, biernego oporu – agresywnego, nie reagowania na formułowane oczekiwania, jak i posługiwanie się manipulacyjnymi technikami w stosunku do osoby, która wydaje się przekraczać granice. Przykłady takich zachowań można dowolnie „mnożyć”: obrzucenie obelgami znajomego, który po raz kolejny chce od nas pożyczyć pieniądze, ignorowanie telefonów od klienta, który najprawdopodobniej chce pomocy wykraczającej poza zakres obowiązków pracownika. Przekraczanie granic drugiej osoby (zwłaszcza w przypadku reakcji bierno – agresywnych), nawet w reakcji na jej zachowania manipulacyjne, nie ma nic wspólnego z asertywnością. Podobnie sprawa będzie się miała z artykułowaniem własnych oczekiwań w stosunku do innych. Dlatego asertywnymi będziemy określać takie zachowania wobec innych osób, które pozwalając na zachowanie własnych oczekiwań, nie będą naruszały cudzych granic.

Czym jest zachowanie asertywne?

Zachowanie asertywne oznacza bezpośrednie, uczciwe i stanowcze wyrażanie wobec innej osoby swoich uczuć, postaw, opinii lub pragnień w sposób respektujący uczucia, postawy, opinie, prawa i pragnienia tej drugiej osoby.

Zachowanie asertywne różni się od agresywnego i uległego. Oznacza bowiem korzystanie ze swoich praw bez naruszania praw innych osób oraz zakładanie działania zgodne z własnym interesem, jak też stanowczą obronę siebie i swoich praw. Zarówno w przypadku uległości jak i agresji możemy mówić o braku szacunku do samego siebie i innych osób. Asertywność wymaga akceptacji siebie i innych.

Agresywność

Respektowanie własnych praw,
lekceważenie praw innych

Przejawy postawy:

- Bronimy własnych praw, lekceważąc prawa innych,
- Dominujemy nad innymi, czasami ich upokarzając,
- Nie słuchamy innych,
- Podejmujemy decyzje nie uwzględniając praw innych,
- Przyjmujemy postawy wrogie lub obronne.

Takie zachowanie oznacza, że:

- Ja tak uważam, a Ty jesteś głupi, skoro myślisz inaczej,
- Takie są moje odczucia – Twoje się nie liczą,
- Tak oto wygląda sytuacja: nie obchodzi mnie, jak Ty ją widzisz.

Uległość

Lekceważenie własnych praw,
respektowanie praw innych

Przejawy postawy:

- Lekceważymy własne prawa, pozwalając innym je naruszać,
- Nie przedstawiamy własnych potrzeb, poglądów i odczuć,
- Zachowujemy się nieuczciwie – nasze działania nie pokrywają się ze słowami, co powoduje nagromadzenie się złości i nieufności.

Takie zachowanie oznacza, że:

- Liczy się to, co Ty myślisz, nie to, co ja myślę,
- Liczą się Twoje odczucia, nie moje,
- Ważne jest, jak Ty widzisz tę sytuację.

Asertywność

Respektowanie własnych praw,
respektowanie praw innych

Przejawy postawy:

- Bronimy własnych praw, uznając jednocześnie prawa innych,
- Wyrażamy swoje potrzeby, poglądy i odczucia,
- Nasze stosunki z innymi cechuje wiara w siebie.

Takie zachowanie oznacza, że:

- Takie jest moje zdanie,
- Tak to odczuwam,
- Tak oto widzę tę sytuację,
- Chciałbym/ chciałabym usłyszeć, jak Ty się z tym czujesz; może uda nam się znaleźć rozwiązanie zadowalające nas oboje.

Wskazówki do zachowań asertywnych

Zasady odmawiania

- Nie przepraszaaj.
- Nie atakuj.
- Nie kłam.
- Nie argumentuj w nieskończoność – daj jeden ważny, prawdziwy powód odmowy.
- Zastosuj metodę „zdartej płyty” zawierającą:
  - ✓ zdanie kluczowe powtarzane stanowczo i spokojnie,
  - ✓ podtrzymywanie kontaktu (np. „Rozumiem Twoje zdenerwowanie.”)

Elementy asertywnej odmowy

- Wyraźne NIE - np. NIE dojdziemy do porozumienia.
- Jeden powód – np. ponieważ krzyczysz.
- Zdarta płyta – np. w tej sytuacji to nie możliwe.
- Zadbanie o relacje – np. Bardzo mi przykro, proponuję, żebyśmy się skontaktowali później, np. Zadzwoń do Ciebie za pół godziny. Czy wtedy będziesz dostępny/a?

Technika zdartej płyty polega na:

- Kilkakrotnym powtarzaniu tej samej informacji.
- Podawaniu jej w coraz krótszej informacji, np.:
„Nie dojdziemy do porozumienia, ponieważ krzyczysz.”
„Nie dojdziemy do porozumienia.”
„To niemożliwe.”

